

ผลงานการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ชื่อเรื่อง : การบริการวิชาการท้องถิ่น “การศึกษาเส้นทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของคนไทยติดแผ่นดิน

สู่การพัฒนาเป็นนวัตกรรมลายผ้าของชุมชนบ้านไร่เครา”

ชื่อเจ้าของผลงาน : รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญส่ง และนางสาวน้ำฝน แสงอรุณ

สังกัด : คณะครุศาสตร์

ที่มาและความสำคัญของปัญหา :

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสะท้อนถึงอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนอย่างลึกซึ้ง เป็นการนำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาสร้างสรรค์เป็นลายผ้าหรือผลิตภัณฑ์ผ้าจึงไม่เพียงแต่เป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชน การศึกษาประวัติศาสตร์ในพื้นที่ท้องถิ่นช่วยให้เราเข้าใจรากเหง้าและเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดเป็นนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจคือการนำอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ลายผ้าและของใช้ในชีวิตประจำวัน

คณะครุศาสตร์ โดยศูนย์วิจัยสังข-มะริดศึกษา ได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลพื้นที่ชุมชนบ้านไร่เคราที่อยู่ชายแดนไทย-เมียนมา ซึ่งเป็นชุมชนไทยพลัดถิ่นในอดีตของไทยสังขมีประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับด่านสิงขร เป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ชุมชนนี้มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยพลัดถิ่นที่เรียกตัวเองว่า “คนไทยสังข” ในอดีตชาวบ้านไร่เคราเผชิญกับปัญหาสิทธิในที่ดินและสัญชาติไทย แต่ด้วยความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาลำบากนี้ได้ในระดับหนึ่ง ปัจจุบันชุมชนบ้านไร่เคราได้พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ชุมชนยังมีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการผลิตสินค้าท้องถิ่น เช่น การทำขนมปลุกกล้วยไม้ จากฐานรากต้นไม้ที่ไม่ใช่แล้ว และจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พบว่า ชุมชนมีถิ่นกำเนิดในพื้นที่ชายไทย-เมียนมา จังหวัดมะริด และเกาะสองของประเทศพม่าในปัจจุบันซึ่งเรียกคนไทยกลุ่มนี้ว่า คนไทยติดแผ่นดิน” และเรียกชุมชนนี้ว่า เป็นชุมชนไทยติดแผ่นดิน ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 30 หมู่บ้าน ชุมชนมีแกนนำของบ้านไร่เคราจำนวน 5 คนได้รวมตัวกันจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ออนไลน์ “บ้านไร่เครา” ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยชุมชนร่วมกับคณะครุศาสตร์ และชุดประสานงานเพื่อความมั่นคงที่ 3315 วางแผนทำผลิตภัณฑ์ที่มีลวดลายสะท้อนอัตลักษณ์และเรื่องราวของชุมชนในอดีตในพื้นที่ถิ่นกำเนิดเดิม โดยมีการนำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาผสมผสานในการออกแบบลวดลายผ้า เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้ จึงมีเป้าหมายในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวบรวมเรื่องราวที่มีคุณค่า แล้วนำมาพัฒนาเป็นลายผ้าที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นคณะครุศาสตร์ โดยศูนย์วิจัยสังข-มะริดศึกษาเล็งเห็นความสำคัญจึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามศักยภาพของชุมชนตามความต้องการตลาดของชุมชนไร่เครา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในชุมชนไร่เคราได้มีโอกาสพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าและเข้าไปศึกษาหาโอกาสเพิ่มช่องทางธุรกิจใหม่ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการจัดการความรู้ :

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนไทยติดแผ่นดิน
2. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ในรูปแบบลวดลายผ้าและผลิตภัณฑ์ผ้า
3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์
4. เพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ผ่านผลิตภัณฑ์ผ้าที่มีความหมายและเรื่องราว

กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process) :

1. **ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น** เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านไร่ไคร้ โดยการค้นคว้าเอกสารเก่า ได้แก่ บันทึกของวัด บันทึกทางราชการ งานวิจัย เอกสารทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บันทึกคำบอกเล่า ได้แก่ ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ได้เรื่องราวที่ไม่ถูกบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และการสังเกตขณะลงพื้นที่ โดยเดินสำรวจพื้นที่สำคัญ ได้แก่ จุดเชื่อมโยงของวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และสภาพสังคม

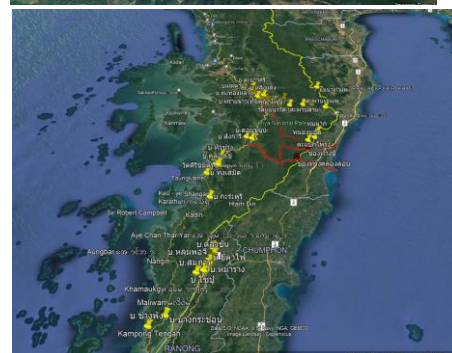
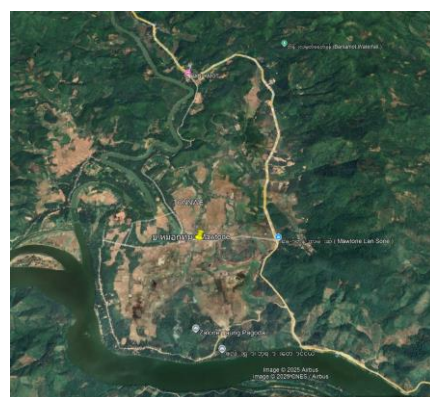

ภาพตัวอย่าง การลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และร่วมกันปักจุดเส้นทางทางประวัติศาสตร์

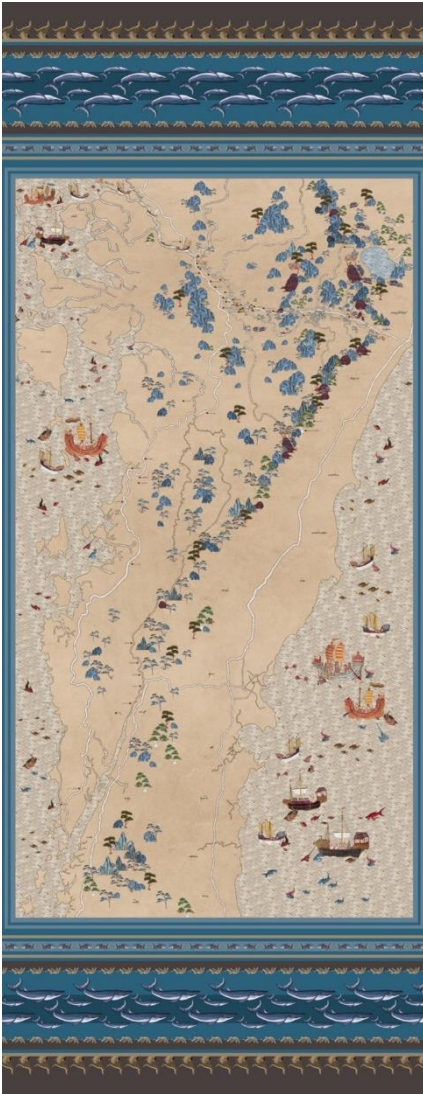
2. **วิเคราะห์และคัดเลือกเรื่องราวเด่น** เพื่อกลั่นกรองข้อมูลและระบุเรื่องราวสำคัญที่สามารถนำไปถ่ายทอดเป็นผลงาน คัดเลือกเหตุการณ์ บุคคล หรือสัญลักษณ์ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยการจัด Workshop ร่วมกับชาวบ้าน และชุดประสานงานเพื่อความมั่นคงที่ 3315 เพื่อตีความเรื่องราว เส้นทางทางประวัติศาสตร์ และเลือกเนื้อหาที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเกณฑ์ในการคัดเลือกคำนึงถึงความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ ความเป็นเอกลักษณ์ จุดเชื่อมโยงที่สำคัญที่สามารถสื่อสารผ่านลวดลายผ้า เพื่อนำมาพัฒนาเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบลวดลายผ้า

3. **แปลความประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นลวดลาย** เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้กลายเป็นภาพเชิงสัญลักษณ์บนผืนผ้าที่ทำงานร่วมกับภูมิปัญญาด้านการออกแบบศิลปปะงานผ้าและชุมชนในการตีความเรื่องราวให้เป็นลวดลาย ซึ่งเป็นผลผลิตของการแปลเรื่องราวประวัติศาสตร์ออกมาเป็นภาพกราฟิกที่เป็นลวดลายทางศิลปะ

4. **พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ผ้า** เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และมีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ โดยทดลองพิมพ์ลวดลายลงบนพื้นผ้าชาตินตามสมัยนิยม แล้วออกแบบให้เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอโดยการร่วมมือกับภูมิปัญญาด้านการออกแบบศิลปปะงานผ้า เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตให้เป็นระบบและส่งเสริมรายได้ ผลผลิตที่ได้จะสะท้อนลายผ้าเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่มีศักยภาพทางการตลาด

ตัวอย่าง แผนที่แสดงตำแหน่งหมู่บ้านของคนไทยติดแผ่นดินตามคำบอกเล่าของผู้นำชุมชน

ผ้าพันคอลาวดลายใหม่ “หมู่บ้านคนไทยติดแผ่นดิน”

5. ถ่ายทอดความรู้กลับสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถนำความรู้ไปต่อยอดและดำเนินการได้อย่างยั่งยืน โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนออนไลน์ “ชุมชนบ้านไร่ไครา” เพื่อเผยแพร่ผลการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และเป็นการสร้างแบรนด์เรื่องเล่าผ่านผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอที่ทันสมัย

เครื่องมือหรือกิจกรรมที่ใช้ :

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนและผู้มีความรู้ท้องถิ่น
2. การจัดกิจกรรม Workshop “ศึกษาเส้นทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหมู่บ้านคนไทยติดแผ่นดิน”
3. การใช้เทคนิค Design Thinking เพื่อพัฒนาลวดลาย
4. การใช้ซอฟต์แวร์ออกแบบกราฟิก

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น :

1. ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นระบบ และสามารถถ่ายทอดได้อย่างน่าสนใจ
2. ได้ลวดลายผ้าใหม่ที่มีความหมายสื่อถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน
3. เกิดผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากลวดลายใหม่จำนวน 1 รายการ
4. ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการเชื่อมโยงเรื่องราวกับผลิตภัณฑ์
5. ช่วยสร้างจุดขายเฉพาะตัวให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าท้องถิ่น เพิ่มโอกาสทางการตลาด

บทเรียนที่ได้รับ :

1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพสูงในการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรม
2. ความสำเร็จของโครงการขึ้นอยู่กับความร่วมมือของชุมชนและการเปิดใจรับความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ
3. การแปลความจากเรื่องเล่าสู่ลวดลายผ้า ต้องอาศัยความเข้าใจทั้งทางศิลปะและเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ :

1. ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เป็นระบบ เพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าระยะยาว
2. สร้างเครือข่ายนักออกแบบท้องถิ่นเพื่อพัฒนางานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
3. ควรพิจารณาจัดทำ Storytelling หรือ QR Code บนผลิตภัณฑ์เพื่อให้ลูกค้ารับรู้เรื่องราวเบื้องหลังของผ้าแต่ละผืน